

УДК 322(477)

РЕЛІГІЙНІ ПРОЦЕСИ І ЄДНІСТЬ НАЦІЇ: ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЄДИНОЇ ПОМІСНОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ

Юрій Грищенко

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська 1, м. Львів 79000, Україна, тел. (0322) 96-41-47*

Церква та держава завжди взаємозалежні, впливаючи одна на одну. Конфлікт Православних Церков в Україні зводиться нанівещь організовані спроби впливу держави на міжконфесійні відносини. Це втручання погіршує відносини між Церквою та державою.

Ключові слова: Церква, культ, релігійні процеси, міжконфесійні конфлікти.

Зміни в релігійній сфері сьогоденної України очевидні: йде процес відновлення старих і побудови нових храмів, зростає зовнішня, культова релігійність, відроджуються церковні структури, розширюється мережа релігійних громад. З початку 90-х років ХХ ст. помітною є тенденція до зростання кількості релігійних об'єднань. Церкви і окремі священнослужителі проводять певну соціальну роботу, опікуються лікарнями, будинками літніх людей, дитячими будинками, школами – інтернатами та в'язницями.

На думку багатьох дослідників під час колективних дій, які носять релігійний характер, виявляються релігійні почуття, індивід усвідомлює себе частиною єдиної спільноти, закріплюється соціальна солідарність. Зокрема, Е. Дюркгейм уважав, що колективні дії й ритуали є одним з центральних моментів релігії. Ритуали, культ готують людину до соціального життя, дисциплінують її, відроджують традиції, віру, створюють відчуття ейфорії. Тому культові механізми особливо значущі під час найважливіших, кризових, перехідних подій у житті суспільства і людини. Вони протистоять руйнуванню, збільшують сили людини й суспільства. Масові релігійні дійства, подібно до інших масових заходів, сприяють появі й відтворенню солідаристських почуттів [1; с.48]. Саме цієї солідарності бракує сьогодні українському суспільству.

Помітним є вплив релігійного життя на соціально-політичну, соціально-економічну й соціокультурну ситуацію у країні. Релігія, церква приваблювала і філософів і соціологів головним чином як важлива соціальна інституція, сила в суспільстві, причому сила дуже значна. Релігійні об'єднання (головним чином Церкви) завжди намагалися впливати (і впливали) на економіку, політику, мораль, законодавство тощо. І це є цілком природним [2; с.50].

Церква не може існувати поза суспільством, вона є специфічною соціальною інституцією, яка має власні прагнення й інтереси. Складається вона з людей, які мають свої переконання, свої слабкості, і до того ж є членами суспільства. Тому Церква не може стояти осторонь політики й державних справ. Охоплюючи велику

кількість людей, Церква має їх захищати. Здійснити сьогодні повною мірою такий захист можна лише через чинні державні й громадські структури, які є невід'ємними від політики й економіки. Як і будь-яка соціальна організація, Церква прагне захистити свої інтереси й побудувати соціальне життя на тих засадах, які вона вважає істинними. І тому природно, що Церкви в цьому плані діють як і будь-які інші громадські організації, намагаючись впливати на дії держави в бажаному для себе напрямку [3; с.50].

Створення єдиної Помісної Церкви, на думку багатьох політичних діячів, стане своєрідною панацеєю, умовою національного виживання. Наскільки обгрунтовані такі висновки? Чи готові самі православні Церкви стати генератором національного відродження? Подібних запитань виникає чимало.

Україна мала нагоду проголосити автокефалію православної Церкви одразу після проголошення державного суверенітету, а згодом і незалежності - в цьому випадку інші православні церковні утворення, що діяли тут, не мали б шансів на успіх. Прикладів такого самопроголошення у давній та новітній історії православ'я більше ніж достатньо, – саме вольовим рішенням світської влади свого часу постали автокефалії Болгарської, Елладської (Грецької), Румунської та інших православних Церков. Однак влада на чолі з тодішнім президентом Л.Кравчуком проявила властиву українцям «виваженість» і втратила шанс, що й дозволило інституюватися в Україні спочатку двом, а згодом і трьом православним Церквам [4;с.20].

Сьогоднішня ситуація в релігійній сфері засвідчує, що осібне існування декількох Церков на теренах України викликає велике напруження в політичній сфері, перешкоджає національній згоді [5; с.485]. Однак, якщо Церква впливає на державні й політичні справи і це виявляється цілком закономірним, то зворотній вплив держави на Церкву, особливо в питаннях міжконфесійних стосунків, викликає неадекватну реакцію в релігійному середовищі.

Серед аналітиків щораз більшої підтримки здобуває ідея невтручання органів державної влади і місцевого самоврядування у стосунки між Церквами. Справді, однією з причин, котра породжує непорозуміння і, навіть, міжконфесійні конфлікти, є втручання деяких політичних сил, окремих владних структур у внутрішнє життя Церков, однобока їх орієнтація на ту чи іншу конфесію, недотримання закону про свободу совісті як зі сторони релігійної організації, так і місцевих органів влади.

Соціологічні дані стверджують, що основними перешкодами, котрі дійсно перешкоджають задоволенню релігійних потреб віруючими є некомпетентні органи влади, втручання в релігійні справи політичних партій і суспільних організацій [6; с.55]. Уже не раз зазначалось, що деякі церковні конфлікти по суті інспіруються некомпетентними діями органів влади, котрі часами демонструють свою надмірну багатоконфесійну схильність – як правило, або до православних, або до греко-католиків. На жаль, сьогодні ще бракує мудрості, далекоглядності багатьом мужам, щоб піднятися над своїми пристрастями і стати на принципи толерантності стосовно всіх, без винятку, релігійних організацій, а головне – строго дотримуватись законів. Це ж торкається і політичних сил, котрі, керуючись благородними намірами релігійного відродження, проявляють свою багатоконфесійну орієнтованість. Тому релігійні організації поділяють на «угодні» і «неугодні», «свої» і «чужі» [7; с.55].

Важливе значення для подолання міжконфесійної ворожнечі в Україні матиме доконечний відхід владних структур від спроб втручання в церковні справи. Неоестетистські прояви не можуть мати місце в державно-церковних стосунках. В

релігійному мікросередовищі без втручання із зовні віруючі різних конфесій швидше доходять згоди і взаєморозуміння. Актуальною в цій ситуації є арбітражна функція держави у вирішеннях суперечностей і проведенні курсу на екуменічну співпрацю всіх Церков і релігійних організацій в Україні.

Попри всю бажаність подолання розколу й ворожого протистояння у християнському середовищі в Україні, що усвідомлюється всіма Церквами, цілком очевидно, що політичні методи розв'язання даної проблеми, а їх було вжито чимало, не дали бажаних наслідків. Навпаки, у випадках, коли зухвало відкидалися норми закону, саме ці методи погіршували ситуацію.

1. *Парацєвін М.* Церква в суспільстві : масштаби впливу.// Людина і світ. - 2000. - №5. - 48-50 с.
2. *Парацєвін М.* Вказ. праця.
3. *Парацєвін М.* Вказ. праця.
4. *Саган О.* Українське православ'я - ілюзія об'єднання // Політика і культура.-2000.- №26-20-22С.
5. *Кочан Н.* Чи можливий православно-католицький діалог в Україні в реаліях 90-х рр.?// Знаки часу. До проблеми порозуміння між Церквами. – Київ. – 1999. – 483-487 с.
6. *Косуха П.* Межконфессиональные отношения в Украине: состояние и перспективы//Украина сегодня. Бюллетень Киевского центра политических исследований и конфликтологии. – 1993. – № 3-4. – 54-60 с.
7. *Косуха П.* Вказ. праця.

RELIGIOUS PROCESSES AND UNITY OF NATION: THE PROBLEM OF FORMING OF THE UNITED CHURCH IN UKRAINE

Yuriy Hryshchenko

The Church and the state are always interdependent. In some spheres the state influences the Church and on the contrary. In Ukraine there are four Orthodox Churches which are in conflict. Some state organizations try to influence the interconfessin relations. But this interference makes the relations between the Churches and the state even worse.

Key words: Church, cult, religious relations, interconfessin conflicts.

*Стаття надійшла до редколегії 01.03.2002,
прийнята до друку 10.06.2002.*